

Tijdens de nascholingsdag van de Radboud universiteit van 22 september j.l. kregen de collega's de kans kennis te maken met de interessante collectie van Museum Bronbeek te Arnhem. Kunnen onze examenleerlingen ook gebaat zijn met een bezoek aan dit museum, een van de meest bijzondere 'plaatsen van herinnering' aan het oude Indië?

JAN VAN OUDHEUSDEN

Museum Bronbeek te Arnhem

Bronbeek dankt zijn bestaan aan koning Willem III. Omstreeks 1855 constateerde de vorst een zorgwekkende teruggang in het aantal aanmeldingen voor het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (het KNIL). Naar het voorbeeld van de Invalides te Parijs zou er in Nederland een tehuis moeten komen om de oud-militairen te verzekeren van een goed verzorgde oude dag. Dat zou de drempelvrees kunnen wegnemen. Willem bestemde hiervoor een landgoed aan de Velperweg te Arnhem, dat hij eerder had aangekocht om er zijn moeder, Anna Paulowna, te huisvesten. In 1859 schonk de koning het landgoed aan de staat, en het duurde niet lang of er verrees een indrukwekkend complex dat maximaal 220 oudgedienden kon huisvesten.

Bronbeek doet nu al bijna anderhalve eeuw dienst als tehuis voor bejaarde oud-Knillers; in totaal hebben er 6.500 man gastvrijheid genoten. Op dit moment slijten er nog drie negentig-plussers van het oude KNIL hun laatste jaren, plus enkele tientallen oudjes die in ander verband hare majesteits wapenrok hebben gedragen.

In de jaren tachtig dreigde sluiting, maar een krachtig antwoord op die jobs-tijding bracht redding. Dankzij de Stichting Vrienden van Bronbeek kon een doorstart worden gemaakt. In 1998 vond de heropening van het geheel gerenoveerde hoofdgebouw en het museum plaats, tijdens de viering van het 135-

jarig bestaan van Bronbeek. Het fraaie paleisje is gesitueerd in de lommerrijke omgeving van de Veluwe-rand. De oudjes wonen er te midden van welverzorgde tuinen met waterpartijen en plantsoenen vol monumenten. Ik ken wel beroerdere plekken om je levensavond in door te brengen.

De collectie

Meteen al de oprijlaan, omzoomd met gedenkplaten en standbeelden (o.a. van Van Heutsz en koning Willem II, 'held van Quatre-Bras, Waterloo, Hasselt en Leuven'), brengt de bezoeker in de sfeer van de vergane glorie van ons voormalige imperium. Het mu-

seum zelf behoort tot de oudste musea van Nederland. Dat het uit een verzorgingstehuis is ontstaan, stempelt het tot iets vrij unieks.

De kern van de collectie bestaat uit schenkingen van het Koninklijk Huis, het ministerie van Koloniën en van particulieren.

Het museum telt twee verdiepingen. Op de begane grond kan de bezoeker een aantal kunst- en gebruiksvoorwerpen bekijken die wat vertellen over het leven in het voormalige Nederlands-Indië. In twee galerijen, de voormalige handboogschiet- en kegelbaan van de bewoners van Bronbeek, staat de grootste col-

lectie Atjehse monsterkanonnen ter wereld opgesteld. Ook staat er een gamelan, waarop regelmatig uitvoeringen worden gegeven.

Op de eerste verdieping is in een aantal vertrekken een bonte verzameling voorwerpen tentoongesteld. Onder meer zien we twee wassen beelden van een woest uitzijnde VOC-soldaat, gehuld in burgerkleden, en een even geduchte inlander, gewapend met kris en schild. Een schaalmodel van de Borobudur verwijst naar de boeddhistische cultuur van weleer. De VOC is vertegenwoordigd met onder meer een soldatenkist met kleding, pijpen, een fles, speelkaarten enzovoort. Het oudste schilderij met VOC-schepen als onderwerp (uit het jaar 1638) toont scheepsmasten met de bloedvlag in top; zolang die vlaggen wapperden, was het motto: bloed aan de paal, en werden er geen krijgsgevangenen gemaakt. Het bloedige verleden blijkt ook uit verwijzingen naar het nietsontziende optreden van Jan Pieterszoon Coen die in 1621 duizenden Bandanezen genadeloos liet afmaken om duidelijk te stellen dat het de VOC ernst was met het vestigen van haar monopolie. Een etnische zuivering die zijn weerga niet kende. In het nagebouwde scheepsruim van het schip de Vogelstruis zien we waar alles om begonnen was: de balen met kruidnagel, nootmuskaat, foelie, kaneel en peper.

Het Indisch verzet is vertegenwoordigd in de persoon van Diponegoro, een van de 117 zonen van de sultan van Djogjakarta, die tussen 1825 en 1830 een leger van 200.000 boeren aanvoerde, totdat hij door de Hollanders werd ingerekend. We zien tevens diverse generaties geweren uitgestald. Het eenvoudige lontmusket van de VOC-soldaat uit de zeventiende eeuw, om de vijand 'uit te schakelen' (het gebruikelijk eufemisme voor doden), werd later afgelost door onder meer het vuursteengeweer en het percussiegeweer. In de negentiende-eeuwse expeditie ter pacificatie van Atjeh en Lombok kwamen die moordwapens wel van pas, net als de tropenhelmen, de witte uniformen en de bajonetgeweren die de etalagepoppen in de vitrines dragen. Heb je een oud-militair als rondleider (en die kans is zeer groot), dan kan die

je enthousiast en gedetailleerd inlichten over de voordelen van het ene boven het andere moordtuig. Dat geldt zeker ook voor de mitrailleurs in de volgende zaal die per minuut 525 schoten konden lossen.

Merkwaardig: er hangen ook schilderijen van de Zwarte Hollanders, want er hebben zo'n 3000 Ghanezen gediend in het KNIL. Ze konden wel een medaille verdienen voor 'moed' en 'trouw', maar natuurlijk niet voor 'beleid', want tot het vertoon van beleid werd in de negentiende eeuw het zwarte ras niet in staat geacht.

In de laatste zalen zien we een rijke collectie van affiches, wapens, uniformen, geld en overige memorabilia aan de Japanse bezettingstijd, de politionele acties van 1947-1948 en het drama van de Zuid-Molukkers. Daar staat ook een rupsinfanterievoertuig opgesteld, uniek in zijn soort. Bij de Japanse invasie in 1942 kon het KNIL overigens over niet meer dan 24 tanks beschikken. Het legertje van 80.000 man vormde dan ook geen partij voor de invallers.

Voorbereiding op het CE 2007-2008

De groep docenten met wie ik de rondleiding volgde, hing aan de lippen van een bijzonder deskundige, levendig sprekende, en bij tijden zeer humoristische gids. Zonder zo'n rondleider zou een aantal bezienswaardigheden beslist niet die aandacht hebben getrokken die het verdiende. In versterkte mate zal dat gelden voor een bezoek met een groep scholieren. Laat je de leerlingen vrij, zonder opdracht, rondlopen, dan zullen velen achteloos voorbijlopen aan de kostbaarste objecten en informatiebronnen.

Helaas is er geen museumcatalogus beschikbaar. Het museumwinkeltje kon mij ook niet aan educatieve bladen helpen bestemd voor bovenbouwleerlingen. Toch lijkt mij een schoolbezoek aan Bronbeek zeer de moeite waard. De docent doet er wel goed aan om eerst zelf op inspectie te gaan, en om bijvoorbeeld zelf enkele kijkopdrachten voor leerlingen op te stellen. De rondleiding door een van de gidsen lijkt me daarnaast een absolute aanrader.

Museum Bronbeek
www.bronbeek.nl

Velperweg 147
6824 MB Arnhem
tel. 026-3763555
fax 026-3763590
e-mail: receptie-ktommbronbeek@mindef.nl
facost.receptie@mindef.nl

Openingstijden: di t m zo van 10.00 tot 17.00 uur.

Entreprijzen: Volwassene: € 2,50; groep van 15 of meer personen: € 1,80 p.p.
rondleiding op aanvraag (maximaal 15 personen per gids): € 25,- per gids

Informatie en afspraken:
Hans van den Akker (educatieve dienst)
tel 026-3763567

Gelukkig zijn er in 2007 nog meer mogelijkheden. Speciaal voor het aanstaande eindexamen 2007-2008 heeft Bronbeek een rondleiding ontwikkeld om de vijf belangrijkste thema's te belichten: de VOC, het Cultuurstelsel, het imperialisme, de Tweede Wereldoorlog en de onafhankelijkheidsstrijd van de Republiek Indonesië. In de koloniale entourage van Bronbeek kunnen leerlingen luisteren naar verhalen van ooggetuigen en met hen in gesprek gaan. Het museum beschikt namelijk over een netwerk van gastdocenten die kunnen vertellen over de Japanse interneringskampen, de Bersiap-periode (1945) en de repatriëring naar Nederland in de jaren vijftig. Als aanvulling op het bezoek kunnen in overleg documentaires of speelfilms worden vertoond, zoals *Max Havelaar* of *Oeroeg*.

Ook is er een wedstrijd 'Het Koloniale Debat'. Examenkandidaten kunnen deelnemen aan een strijd wie de beste debater is. Aan de hand van een aantal stellingen gaan klassen, na een rondleiding, in debat over de koloniale relatie van Nederland en Nederlands-Indië. Voor de beste debatklas is er als beloning een Indische rijsttafel in de Kumpulan, het Indische restaurant van museum Bronbeek. Wie de jury vormt, is onduidelijk. Voor de winnaar alvast: smakelijk eten!